

Nr 17.

Ankom till riksdagens kansli den 25 april 1918 kl. 3 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 17, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning i fråga om införande i Sverige av s. k. arbetskamrar.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion nr 122 har herr *von Koch* hemställt, att riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpligheten att här i landet inrätta s. k. arbetskamrar, eller vidtaga andra åtgärder i liknande syfte.

Motionen.

Beträffande motiveringen för denna hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har i vederbörlig ordning begärt yttrande från socialstyrelsen, som överlämnat avskrift av sitt yttrande till andra kammarens fjärde tillfälliga utskott över en i sistnämnda kammare väckt, lika lydande motion.

Inhämtat yttrande.

I detta utlåtande, vilket här avtryckts som bilaga, framhåller socialstyrelsen att arbetskamrarnes verksamhet i utlandet — där sådana redan finnas eller deras inrättande äro föremål för utredning, — huvudsakligen avse att befordra ett gott samarbete mellan arbetsgivare och arbetare, att förebygga och bilägga arbetstvister samt att reglera arbetarnes löner. I fråga om dessa arbetskamrarnes huvuduppgifter erinrar dock styrelsen, vad vårt land angår, att vi i arbetsgivarnes och arbetarnes fackorganisationer samt i förlikningsmannainstitutionen redan hava beprövade organ för medling i arbetstvister och att direkt anledning icke föreligger att nu ersätta dessa med arbetskamrar.

Motionären har vidare framhållit, att arbetsskydd och arbetsförmedling borde kunna bliva lämpliga föremål för arbetskamrarnes verksamhet. Men även för dessa områden hänvisar socialstyrelsen till redan verkamma organisationer, nämligen yrkesinspektionen och den offentliga arbetsförmedlingen.

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 12 saml. 2 avd. 15 häft. (Nr 17.)

Utskottet.

Utskottet kan helt instämma i vad motionären i sin motivering framhåller om vikten av framtida ökat samarbete mellan arbetsgivare och arbetare samt en förbättrad organisation på näringslivets skilda områden.

För att kunna bestå i den stegrade ekonomiska tävnan, som efter krigets slut utan tvivel är att förvänta mellan nationerna, är det ett livsvillkor att vårt land göres tillräckligt konkurrenskraftigt.

Härför fordras visserligen från arbetsgivarnes sida att visa full förståelse för arbetarnes berättigade anspråk på förbättrade levnadsförhållanden och kulturell utveckling, så att hos denna viktiga samhällsgrupp skapas arbetsglädje samt intresse för och känsla av samhörighet såväl med den näringsgren, där arbetarne äro sysselsatta, som även med samhället i dess helhet. Men å andra sidan få arbetsklassens humanitära krav icke drivas utöver näringslivets förmåga. Den nationella varuproduktionens räntabilitet måste i sista hand tillgodoses, varförutan vi komma att ligga under i den mellanfolkliga konkurrensen till skada för både arbetare och arbetsgivare.

Arbetsfred och ett alltmer ökat samförstånd mellan de bägge parterna äro därför ett livsvillkor för vårt lands ekonomiska bestånd och fortsatta utveckling. För vinnande av detta mål fordras organisationer med uppgift att förebygga och medla i uppkomna tvister och att söka i möjligaste mån tillgodose bägge parternas och därmed hela samhällets berättigade intressen.

I Tyskland, där frågan om arbetare- och arbetskamrar under senare år ingående diskuterats, har man ansett, att dylika organisationer skulle särskilt vara ägnade att befordra samverkan mellan arbetsgivare och arbetare. Det är dock att märka, att man icke ens i Tyskland ännu slutdiskuterat den viktiga frågan, huruvida dessa organisationer skola vara paritetiska och sålunda representera såväl arbetsgivare som arbetare, eller de skola vara utpräglade arbetarekamrar. Av motionärens utförliga redogörelse om frågans utveckling i sistnämnda land synes framgå, att senast där framlagda förslag anvisat en medelväg på det sätt, att kamrarne skola sammansättas paritetiskt, men att därjämte inom dessa få bildas rena arbetareavdelningar.

Någon som helst erfarenhet om arbetskamrarnes lämplighet för vinnande av arbetsfred finnes således icke att hämta från Tyskland. Därjämte bör beaktas, att denna nya organisationsform har vida större betydelse i Tyskland, där förlikningsmannainstitutionen och kollektivavtal ännu icke fått den betydelse för lösande av arbetstvister som hos oss. Utskottet, som i allt väsentligt kan instämma i bilagda utlåtande från socialstyrelsen, anser i likhet med denna, att, då vi redan hava ganska långt utvecklade statliga och kommunala organ på det socialpolitiska området, nämligen fackorganisationer, omfattande större delen av våra arbetsgivare och industriarbetare, vidare ordnad yrkesinspektion och offentlig arbetsförmedling, samt

dessa organisationer torde omfatta det huvudsakliga av den verksamhet, som skulle komma att åligga av motionären föreslagna arbetskamrar, torde några mera betydande positiva uppgifter knappast kunna anvisas dessa i vårt land.

Även om utskottet icke anser uteslutet, att en fortsatt, kanske oväntat hastig utveckling på det sociala och ekonomiska området kan föranleda, att motionärens förslag i framtiden upptages till närmare prövning, torde dock vår närmaste uppgift vara att vidare utveckla och utbygga de organisationsformer vi för närvarande äga.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att ifrågavarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 22 april 1918.

På utskottets vägnar:

LUDVIG DANSTRÖM.

Vid ärendets slutbehandling inom utskottet hava närvarit: *Danström, von Koch, Larson, Kjellgren, Ström, Welander och Tengvall.*

Reservationer:

av herr *von Koch*, som anført:

Syftet med den av mig väckta motionen var att påkalla riksdagens uppmärksamhet för behovet av att inom industri och hantverk få till stånd organ, vilka i samhällets intresse skulle kunna åstadkomma större samförstånd mellan arbetsgivare och arbetare och dymedelst befrämja arbetsro och ökat arbetsresultat. Att jag därvid föreslog, att dessa organ måtte ta form av »arbetskamrar», är helt naturligt, då dessa organisationer äro under skapande i Tyskland efter en 30-årig diskussion i frågan — jag hänvisar till tyske rikskanslärans löfte att omedelbart framlägga förslag härom. Men med avsikt begränsades ej utredningskravet härtill, utan, närmast med anledning

av vissa engelska förslag, hemställdes, att undersökningen måtte utsträckas till även »andra åtgärder i liknande syfte».

Ehuru utskottet nu, om ock med en välvillig motivering, avstyrkt motionen, anser jag dock alltjämt skäl föreligga för en utredning. I socialstyrelsens utlåtande, som bestämt utskottets ståndpunkt, beröres nästan utslutande den befattning, som eventuella arbetskamrar skulle få med vissa redan nu befintliga statsåtgärder, såsom arbetsförmedling, yrkesinspektion m. m. Det torde ligga i öppen dag, att meningen ej varit att avskaffa den centrala organisationen på dessa områden eller beröva respektive verksamheter deras arbetskrafter. Avsikten är tvärtom att ytterligare utvidga och stärka denna av staten inledda sociala uppgift genom att göra såväl arbetare som arbetsgivare direkt medverkande för densammas syften. Även om man har att glädja sig över många framsteg, som gjorts på dessa områden under senare år, torde man dock vara överens om att man där ännu befinner sig på ett förberedande stadium. Särskilt när det gäller att skapa fred och arbetsro inom industrien, vittnar den dagliga erfarenheten om huru otillräckliga hittillsvarande åtgärder äro.

Emellertid syftar utredningsförslaget vida längre än att åstadkomma en bättre organisation av arbetsförmedlingen, yrkesinspektionen m. m. Utgångspunkten har varit de väsentliga förändringar i förhållandet mellan arbetare och arbetsgivare, som kriget, efter vad som allmänt anses, gjort oundvikliga. Dessa redan nu skönjbara förändringar kräva beaktande även hos oss, om vi icke efter kriget skola komma i en ogynnsam ställning gentemot utlandet. Det är visserligen sannt, att vi här i landet äga starka arbetsgivare- och arbetareorganisationer, som förhandla inbördes, och att kollektivavtalen vunnit stor utbredning. Men det vore fåvitskt att tro, att på denna väg hela lösningen av det industriella problemet står att vinna. Det gäller nog för oss att icke rygga tillbaka för de metoder, som nu synas förberedas av de stora industriländerna: att göra arbetarna verkligt intresserade av arbetet genom att giva dem en viss medbestämmanderätt — efter hand säkerligen ock meddelägareskap och vinstandel — i de företag, vari de äro anställda. Den skarpa, med varje dag allt mer framträdande klyftan mellan arbetare- och arbetsgivareintresset, måste i längden skapa ökade faror för såväl industri som samhällsliv. Vill man avvärja dessa, måste alla medel försökas, som kunna leda till samförstånd på grundval av gemensamma intressen. Att de tyska arbetsgivarna nu i stort sett övergivit sitt forna motstånd mot arbetskamrarna, och att i England från officiellt håll tillskapas »industriråd» med synnerligen omfattande befogenheter utgör vittnesbörd om den utveckling i de stora industriländerna, som jag antytt, och

som icke utan fara kan lämnas obeaktad av andra på världsmarknaden intresserade länder.

Det är möjligt, att liknande strävanden till en början hos oss skola möta bristande förståelse, ja kanske motstånd, från de parter som borde, vara mest intresserade av ett lugnare sakernas tillstånd inom industrien.

Man hänger ännu fast vid föreställningen att fred och arbetsro allt framgent skall kunna upprätthållas uteslutande genom förhandlingar mellan två parter, vilkas intressen stå i strid med varandra, och det behövs kanske åtskilliga strider och förvecklingar, innan man kan förmå sig försök även andra vägar.

Det sätt, varpå förslaget att åstadkomma en lagstiftning till främjande av arbetsfred, avvisades, synes tyda härpå. Emellertid bör ett eventuellt motstånd icke hindra, att de, som betrakta detta stora spörsmål från *samhällets* synpunkt, söka vidtaga åtgärder, som äro ägnade att åtminstone förbereda ett bättre förhållande i framtiden. Övertygad om att på de vägar jag antydtt mycket står att vinna och mot bakgrunden av de efter kriget väntade sociala omvälvningarna, tror jag det vore klokt att redan nu till undersökning upptaga frågan om arbetskamrar eller liknande institutioner. Och på grund härav tillåter jag mig hemställa,

att första kammaren för sin del ville besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpligheten att här i landet inrätta s. k. arbetskamrar eller vidtaga andra åtgärder i liknande syfte;

samt av herr *Ström*:

Bilaga.

Till riksdagens första kammarens andra tillfälliga utskott.

Genom nådigt beslut den 12 februari 1918 har Kungl. Maj:t anbefallt social styrelsen att avgiva och till utskottet överlämna yttrande över en inom första kammaren väckt motion, nr 122, om utredning i fråga om införande i Sverige av så kallade arbetskamrar.

I anledning härav får socialstyrelsen såsom yttrande i ämnet åberopa det utlåtande, som styrelsen denna dag avgivit till andra kammarens fjärde tillfälliga utskott angående liknande motion i sistnämnda kammare, och varav avskrift härjämte fogas.

Stockholm den 12 april 1918.

GUNNAR HUSS.

Elis Bjurstedt.

Avskrift.

Till riksdagens andra kammarens fjärde tillfälliga utskott.

Genom nådigt beslut den 12 februari 1918 har Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen att avgiva och till riksdagens andra kammarens fjärde tillfälliga utskott överlämna yttrande över en inom andra kammaren väckt motion, nr 270, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av så kallade *arbetskamrar*.

Till åtlydnad härav får socialstyrelsen anföra följande.

Arbetskamrar, i bemärkelsen av paritetiskt från arbetsgivar- och arbetarsidan utsedda intresserepresentationer, hava sedan åtskilliga år förefunnits och varit rättsligen reglerade i Belgien, Holland och Frankrike.

Såsom väsentliga verksamhetsuppgifter för dessa institutioner torde kunna framhållas följande: att i allmänhet tillvarataga arbetarnas och arbetsgivarnas gemensamma intressen samt befordra ett gott samarbete dem emellan; att med mer eller mindre vidsträckt befogenhet verka för förebyggande och biläggande av arbetstvister samt reglera arbetslöner; att samla och bearbeta material för belysande av arbetsförhållandena inom vederbörande industri- eller lokala område samt att till statens och andra myndigheter avgiva utlåtanden i hithörande frågor.

Längst och grundligast har frågan diskuterats i Tyskland, där man emellertid i allt fall ännu icke kommit över det förberedande stadiet. Det förtjänar omnämnas, att i det här senast från arbetarhåll framförda förslaget, som utförligt refereras av motionären, arbetskamrarna jämväl tillagts uppgiften att medverka till utvecklingen av lärlings- och yrkesskoleväsendet. Anmärkas må ock, att man i detta förslag frångått principen om arbetskamrarnas begränsning till visst yrke eller viss industri och i stället ifrågasatt en rent territoriell avgränsning av deras verksamhetsområden.

Enligt vad styrelsen inhämtat, har i England en kommitté för utredning av frågor beträffande förhållandet mellan arbetare och arbetsgivare framlagt förslag om upprättande av så kallade blandade industriråd med i viss mån likartad karaktär som arbetskamrarna i ovannämnda länder, och har den första organisationen av detta slag redan upprättats inom den engelska lervaruindustrien. Ifrågavarande organisation, som har synnerligen vittomfattande uppgifter, har att behandla frågor rörande arbetslöner, försäljningspriser, reglering av produktionen, åtgärder för förbättrande av arbetsförhållande och arbetarnas hälsa, teknisk undervisning, studiet av industriella arbetsmetoder, förslag till myndigheterna i industriens intresse m. m., sålunda bland annat även rena produktionsfrågor. Styrelsen har sig emellertid icke bekant, huruvida denna organisation kan fatta definitiva beslut i ämnen, som falla inom området för dess befogenhet, eller om densamma endast har en rådgivande verksamhet.

Såsom föremål för arbetskamrarnas verksamhet här i landet har motionären särskilt nämnt yrkesinspektionen, medlingsförfarandet i vissa arbetstvister samt arbetsförmedlingen.

Vidkommande först arbetarskyddet har i vårt land uppbyggt ett system av statliga och kommunala tillsynsorgan, vilkas uppgifter icke lära kunna överlätas på eventuellt upprättade arbetskamrar. Å andra sidan torde man hava anledning

antaga, att arbetskamrar, särskilt sådana på facklig grund, skulle, under förutsättning att de bestå av intresserade och sakkunniga personer, kunna stimulera till en frivillig medverkan vid sidan av den utav staten organiserade yrkesinspektionen till arbetarskyddets vidareutveckling. Det är emellertid uppenbart, att resultatet av en sådan medverkan måste i hög grad växla allt efter det intresse och den personliga kapacitet, som ägnas åt arbetskamrarnas uppgifter. I allt fall måste den statliga yrkesinspektionen, som i vårt land äger en relativt högt utvecklad och stadgad organisation, även för den händelse att arbetskamrar skulle upprättas, förväntas bliva den drivande faktorn för arbetarskyddets utvecklande i önskvärd riktning. Socialstyrelsen vill med avseende härå erinra om det av styrelsen vid olika tillfällen under de senare åren framförda önskemålet om utvidgning av den kvinnliga yrkesinspektionen samt den för närvarande aktuella frågan om specialinspektion för skogsarbete, järnvägsdrift och elektriska anläggningar.

I avseende å arbetsförmedlingen må framhållas, att Sverige äger en jämförelsevis mycket vittomfattande och såvitt kan bedömas, väl organiserad offentlig arbetsförmedling, vars förvaltning handhaves av lokala styrelser med lika antal ledamöter utsedda av arbetsgivare och arbetare under en opartisk ordförande. På hithörande anstalters arbetsmetoder och utveckling kunna sålunda, i motsats till vad fallet ofta är i utlandet, de närmast intresserade parterna, arbetsgivare och arbetare, i lika mån göra sitt inflytande gällande. Något direkt behov av arbetskamrars upprättande kan därför icke anses föreligga ur arbetsförmedlingens synpunkt vare sig för vinnande av medverkan vid dess förvaltning av såväl arbetsgivare som arbetare — i utlandet torde däremot nu angivna syfte varit ganska framträdande vid arbetsförmedlingens samorganiserande med arbetskamrarna — eller i övrigt vid arbetsförmedlingens ändamålsenliga utformande. Å andra sidan torde dock, därest arbetskamrar komma till stånd, ett visst samarbete mellan dessa och de lokala arbetsförmedlingsanstaltens styrelser ofta låta sig genomföra och i vissa avseenden befinnas lämpligt även för arbetsförmedlingens vidkommande.

Vad medlingen i arbetstvister beträffar, må framhållas, att arbetstvister för närvarande så gott som undantagslöst biläggas genom förhandling mellan arbetsgivarnas och arbetarnas organisationer, ofta under medverkan av statens förlikningsmän. Dessa förhandlingar föras ofta på bred basis, omfattande hela den industri, som beröres av föreliggande tvist, ett förfarande, som på ett synnerligen kraftigt sätt bidragit till att giva kollektivavtalet den stora utbredning, detsamma för närvarande äger i vårt land, och som även i andra hänseenden visat sig fördelaktigt. För att arbetskamrar överhuvud kunna förväntas få någon betydelse för medling i arbetstvister, synas de därför böra organiseras centralt för hela yrkesgrenar, en organisationsform, som emellertid är mindre lämplig i andra avseenden, exempelvis för arbetsförmedlingens och yrkesskoleväsendets vidkommande, inom vilka områden lokalt begränsade arbetskamrar böra vara mest lämpliga. Det kan emellertid icke anses föreligga någon anledning att söka helt eller delvis utbyta det nuvarande förhandlingsförfarandet, vilket såsom nyss nämnts i många avseenden visat sig ändamålsenligt mot ett nytt obeprövat sådant. Snarare böra strävandena inriktas på en ytterligare utveckling av den nuvarande förlikningsmannainstitutionen, i vilket avseende styrelsen tillåter sig erinra om det av styrelsen den 13 juli 1916 till Kungl. Maj:t avgivna förslaget till lag om vissa åtgärder till främjande av arbetsfred. Slutligen vill styrelsen i sammanhang härmed framhålla, att behovet av lämpliga organ för medling i arbetstvister varit den måhända

starkaste drivfjädern till upprättande av arbetskamrar i utlandet, men att, såsom det ovan anförda torde ådagalägga, samma motiv icke är tillfinnandes i vårt land.

Om än socialstyrelsen icke kan dela motionärens uppfattning om arbetskamrarnas betydelse i nu berörda avseenden, håller styrelsen dock före, att de kunde förväntas bliva till större nytta på andra områden. Sålunda synes det icke uteslutet, att arbetskamrarna kunde lämna en god hjälp, envar inom sitt område, för insamlande av material till vissa sociala utredningar, som det ankommer på styrelsen att utföra. Vidare borde arbetskamrarna kunna i utlåtanden till myndigheterna lämna värdefulla bidrag till ett allsidigt belysande av aktuella socialpolitiska spörsmål. Även den allmänt rådgivande uppgiften kan dock synas mindre aktuell, enär arbetsgivarnas och arbetarnas organisationer som regel lämnas tillfälle att yttra sig i frågor, som beröra deras intresseområden. Vad särskilt socialstyrelsen beträffar må erinras, att styrelsen vid behandlingen av vissa frågor förstärkes med två socialfullmäktige, av vilka en skall vara representant för arbetsgivare och en representant för arbetare, ävensom att vid styrelsens sida skall finnas ett av arbetsgivare, arbetare och andra på olika områden av styrelsens verksamhet sakkunniga personer sammansatt socialt råd, fördelat på erforderligt antal sektioner eller nämnder — för närvarande fyra — med uppgift att avgiva yttranden och förslag i till dess prövning hänskjutna ärenden samt att i övrigt tillhandagå styrelsen med upplysningar och praktiska uppslag.

Även på andra områden kunna anknytningar sökas till en arbetskammarorganisation. Styrelsen tänker härvid på föreliggande förslag till ordnande av förhållandet mellan arbetsgivare och lärlingar. Enligt detta skall för övervakande av lärlingsväsendet upprättas lokala lärlingskommisioner, sammansatta av arbetsgivare och arbetare på samma sätt som arbetskamrarna och liksom dessa med utpräglad yrkesbetoning. Vidare vill styrelsen erinra om det nästlidna höst avgivna förslaget till införande av fortsättningsskolor och till ordnande av den lägre tekniska undervisningen. Båda dessa förslag avse yrkesutbildningen, och låter det tänka sig, att arbetskamrar här kunde få en nog så betydelsefull uppgift att fylla. Emellertid är detta givetvis en framtidssak, som icke kan för närvarande tillmätas någon större betydelse vid bedömande av föreliggande fråga.

Såsom av ovanstående lär framgå, finnas inom olika områden, varinom i utlandet arbetskamrarnas egentliga uppgifter falla, i vårt land redan upprättade specialorgan, vilka icke kunna förväntas bliva med fördel ersatta av en arbetskammarorganisation.

Några direkta positiva uppgifter för arbetskamrarna kunna därför knappast anses för närvarande föreligga. Måhända kan det dock framdeles visa sig, att ett sammanknytande genom arbetskamrar eller på annat sätt av olika organisationslinjer på det sociala området kan befinnas lämpligt. Tillräckliga skäl att nu föranstalta om utredning i ämnet synas dock knappast förefinnas.

Stockholm den 12 april 1918.

GUNNAR HUSS.

Elis Bjurstedt.